

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

La Mongia del Grau

Es desconeixen els orígens de la Mongia, que possiblement es remunten a la donació original de les terres que va fer el bisbe Eriball a la parròquia de Sant Vicenç el segle XI. El nom d'aquesta casa, adossada a l'església del Grau, es degut a que era el lloc d'estada d'una monja o ermitana. Aquestes "deodata" (donades a Déu) eren dones, solteres o vídues, que havien decidit dedicar-se al servei del santuari o ermita de la mare de Déu. Es té coneixement de dues d'aquestes "donades" que van viure-hi a l'època medieval.

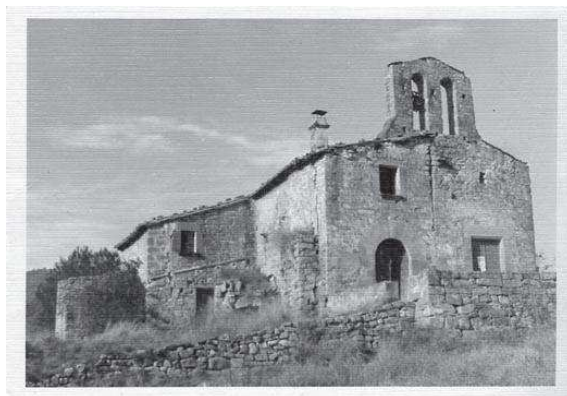
El 9 de les Kalendas de juny de 1280, Beatrix de Blanquerio (Blanquer) i Maria de Valentinis (Valentines), "deodates" de Santa Maria del Grau van vendre als germans Elisenda i Jaume de Blanquer una peça de terra que posseïen al Puig Berenguer de Manresa. El domini de la terra el tenia el noble Berenguer de Castellgalí i el preu de la venda va ser de 25 sous, de moneda legal i de bona qualitat.

El 7 idus de juliol de 1303, en una relació de diversos caps de casa a qui el Veguer de la ciutat de Manresa reclamava uns diners, hi figura una tal Maria, donada de Santa Maria del Grau, possiblement la mateixa Maria esmentada abans.

El 2 de les Kalendas de 1327 la "deodata" Maria Valentines va rebre una donació de terra de mans de Ramon de Grau i del seu nebot Ramon de Grau, àlies Ulzina. La peça de terra estava situada en un lloc dit "Goronardes".

El 6 de les kalendas de 1342, "Beatrix Blanqueria, deodata capelle sancte Marie de Gradu, constructe in termino castro de Falchs", com a priora i administradora de la capella, va regularitzar el tros de terra anterior, que pertanyia al monestir de Sant Pere de Casserres. És probable que formés part de la dotació que la vescomtessa Engúncia havia fet al dit monestir el 1039. La "deodata" i administradora de la capella de Santa Maria del Grau va pagar per raó de senyoria 5 sous a Fra Arnau de Thorono, prior del monestir, en concepte de laudemí o dret de transmissió.

No sempre eren dones les que tenien cura de l'església. El 27 d'agost de 1442, Guillem de Tornamira "deodaus capella Sta Maria de Grau" va nomenar procurador seu a Bernat dez Grau de Fals i Antoni Boix d'Igualada, per tal que reclamessin els diners d'un deute a Antoni Rovira, habitant a la capella de les Torres, del terme del Castell

La Mongia (1972)

de Pujalt, degut a la venda del mas "Manblella", de Grevalosa.

En l'acta de la visita pastoral del 6 d'octubre de 1693, el Bisbe va manar que s'obris un nou portal a la capella del Grau per la banda est, que donés directament a fora i permetés l'entrada del públic, i que al mateix temps s'emparedés la vella entrada de l'església, que donava a l'interior de la casa de la Mongia. En la mateixa acta hi ha cosit un full amb un informe que descriu les terres pròpies de la Mongia de manera detallada: La capella de N^{ra} S^a del Grau te una casa contigua a dita capella, te unas quíntanas que sembran en las quals se sembran vuit cortans de blat tots anys, te una vinya que sen cull quínsa o setsa carregas de verema los demes anys, te uns olivers que se cull de oli alguns dotse cortans uns anys ab altres, a mes de axo te un bosch dit lo bosquet de la mongia y altres ermots que nos correan, que estan juntas ab las quíntanas que tindran de sembradura algunas dotse corteras, poc mes o menys, a mes te una pesa de terra apartada que y aura alguna quartera de sembradura, la qual pesa afronta ab los honors de Isidre Tatger y Vila y ab los honors de Joan Grau del Pubillgrau y de Joan Grau del Sebastia. Cuydan de dita casa los administradors del glorios sant vicens, els quals arrendan la casa y heretat de dita capella. Sen acostuma aver de arrendament tres doblas cada any.

Sembla evident doncs, la subordinació de la Mongia a la parròquia, a través de la Confraria de Sant Vicenç, que es beneficiava de l'arrendament de la casa i les terres.

Malgrat ser un bé eclesiàstic, la finca no va ser desamortitzada per Mendizábal, perquè va ser compresa

en l'article 6è del conveni de l'estat espanyol amb la Santa Seu de 1859. El 1930 el bisbe Joan Perelló, va inscriure aquesta finca al Registre de la Propietat, igual que les altres terres de la parròquia. Segons l'anotació, la casa consta d'un pati o era d'uns 300 metres quadrats, i també d'un hort amb una bassa, d'una extensió aproximada de dues àrees. Si comparem aquesta superfície amb la que tenia al temps de la visita pastoral de 1693, notarem que la Mongia havia perdut la major part de les seves terres.

Allarg dels segles la casa ha estat habitada per diferents estadants i masovers, però aquests tenien escassa fortuna i significació social, de manera que els seus noms no han passat a la posteritat, tret d'algunes rares excepcions.

En una compravenda de 1592 hi figuren en qualitat de testimonis dos gavatxos "guillermus valls et arnaldus albi, laboratores regni francie in mongia del grau habitatoris". El 1791 vivia a la Mongia Valentí Sagristà Grau, casat des del 1770 amb Elena Oller Pons. El Valentí pertanyia a una branca lateral del mas Gabriela, mentre que l'Elena era de Fonollosa. No van tenir fills, perquè en el testament que va fer el Valentí el 1810 va deixar els béns a les seves germanes.

Després d'uns anys sense notícies, trobem que el 1849 s'hi està Francesc Fossas Montfort, un fill de cal Jan de la Roca. Era conegut amb l'àlies "Mongia", i aquest va ser el motiu que la casa que va construir prop de la Fassina fos batejada amb aquest nom. El 1861 hi vivia Francesc Fossas Perera, un fill de l'anterior, i el 1878 un tal Vicenç Martí.

A continuació s'hi va estar la família formada per Joan Ballonga Planas, de cal Lluís de la Creu, i per Teresa Barturó Abadal, d'Aguilar de Segarra. Hi van ser, com a mínim, fins el 1886, que els va néixer una nena dita Rosa.

Josep Subirana Vilaseca, provinent de cal Morro Negre, va ser a la Mongia alguns anys, fins que a finals de gener de 1906 va marxar-ne per agafar la masoveria de la Culla de Manresa. En acomiadar-se, va lliurar la clau de l'església del Grau al rector, la qual cosa va provocar un bon conflicte, ja que la clau havia estat sempre custodiada pel masover de la Mongia, o en el seu defecte, pels masos Grau o Grauet. El rector de Rajadell va haver d'intervenir per calmar els

ànims i va solucionar el problema fent fer un duplicat de la clau al ferrer de Rajadell.

El desembre de 1915, en el decurs d'unes obres fetes al celler de la casa, van aparèixer unes tombes. Consistien en unes pedres verticals, recobertes de lloses, formant una mena de caixa. El lloc on es van excavar aquestes tombes correspondria a la placeta de davant de l'antic portal de l'església, que mirava cap al sud. Aquest espai deuria ser ocupat per una ampliació de la casa de la Mongia, ampliació que deuria tenir lloc després que el portal vell de l'ermita fos tapiat i la porta actual s'obris al cantó est.

Després del Subirana s'hi va estar el matrimoni format per Llätzer Puigdel·lívol Trulls i Carme Prat Roca. El Llätzer era natural de Castelltallat i la seva dona de Rajadell. Mentre van residir a la Mongia van tenir els següents fills; Isidre (1913), Maria (1918), Àngela (1920), i Josep (1922). El primer dia de gener de 1916 va morir a la Mongia Josep Prat Capdevila, el pare de la Carme.

Quan van marxar, va ocupar el lloc Pere Moncunill Riera, de cal Janet, i la seva dona Pepeta, que era filla dels masovers del mas Oms. Tenien dos fills, el Joan i la Maria. Van marxar-ne poc abans d'esclatar la guerra. A continuació va estar-s'hi Iscle Boladeras, un conco de cal Gardela. Durant el conflicte civil, l'Iscle va anar a viure a cal Fontanet, a ca la seva germana, mentre que la casa servia per allotjar a una família de refugiats de Serriñena, un poble de l'Aragó. Van aguantar fins l'entrada dels nacionals, quan van ser evacuats. Els darrers habitants de la casa van ser Pascual Ibáñez Montoliu, de Villaformosa (Castelló), la seva muller Leònida Salvador Gimeno, de Chordas (Castelló), i els seus fills Guillem i Núria. Quan van deixar la casa, l'abril de 1954, aquesta va començar a degradar-se i a caure a trossos. La seva decadència es va accelerar amb motiu de les obres de remodelació que es van fer a l'església del Grau el 1975. Llavors es va decidir enrrunar-la completament, conservant únicament com a vestigi una paret de l'entrada i l'arc de dovelles del portal principal.